

Perspektive novih laičkih eklezijalnih pokreta

Koncilaska obnova Katoličke crkve u Hrvatskoj

*Marko Marinić
Vine Mihaljević
Stipe Tadić*

e-mail: marko.marinic@pilar.hr

UDK: 316:24:30

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 31. listopada 2005.

Prihvaćeno: 4. prosinca 2005.

U drugoj polovici 20. stoljeća i u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj bilježi se pojava novih laičkih eklezijalnih pokreta od kojih najveći broj i danas djeluje. Uzroci su nastanka tih pokreta mnogostruki, no svakako jedan od najvažnijih jest i koncilsko otvaranje Crkve prema laicima. U ovom smo radu, na reprezentativnom uzorku pripadnika laičkih crkvenih pokreta, istraživali njihovo mišljenje o prikladnosti odgovora Crkve na brojna aktualna pitanja u kojima se ona ne može i ne smije držati po strani. Odnosno, zanimalo nas je koliko je koncilaska misao doista zaživjela u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj. Pitanja su se odnosila na primjerenost odgovora Crkve na moralne i duhovne potrebe današnjeg čovjeka, obiteljske i socijalne probleme, a na kraju je postavljeno i izrav-

no pitanje o tome koliko je Crkva doista učinila u smislu konkretne provedbe koncilске misli. Odgovarajući, ispitanici su se najčešće opredjeljivali za »srednju opciju«, tj. zadovoljni su, ali u isto vrijeme i nezadovoljni crkvenim djelovanjem. Najnezadovoljniji su glede odgovora Crkve na aktualne socijalne probleme, zatim probleme obiteljskog života, a najzadovoljniji su odgovorom na moralne i duhovne potrebe pojedinca. Rezultati su analizirani i s aspekta dviju nezavisnih varijabli (spolna i dobna pripadnost) te je utvrđeno da u većini slučajeva nema statistički značajnih razlika u odgovorima, osim u situaciji »križanja« dobne pripadnosti s pitanjem o moralnim i duhovnim potrebama pojedinca te s pitanjem o problemima obiteljskog života.

Ključne riječi: novi laički eklezijalni pokreti, koncilaska obnova Crkve, obiteljski život, socijalni problemi, moralne i duhovne potrebe pojedinca, problemi obiteljskog života.

Uvod

Druga polovica 20. stoljeća svakako je jedno od najburnijih razdoblja u cjelokupnoj ljudskoj povijesti. Obilježena je brojnim promjenama i događanjima u svim segmentima ljudskoga djelovanja pa se, sukladno tomu, i na religijsko-religioznome planu pojavljuju stanovita gibanja. Dolazi do svojevrsnog religijskog revivla, tj. obnavljanja religije i religioznog života, što se posebice očituje kroz pojavu različitih religijskih pokreta kao neke vrste odgovora na industrijalizaciju, modernizaciju i sekularizaciju suvremenoga društva. Uz etablirane religije nastaju i brojni novi religijski pokreti istočne i zapadne provenijencije. Dolazi do pojave religijskoga pluralizma, kao i pluralizma unutar pojedinih povijesnih religija. Istodobno i Katolička crkva bilježi velike promjene. Događaju se prije svega pomaci koje u njezinu životu generira Drugi vatikanski sabor. Stavljanjem naglasaka na potrebu osluškivanja znakova vremena i otvaranja Crkve prema onom dijelu koji je do tada bio zapostavljen – laicima, Sabor omogućuje njihovo aktivnije sudjelovanje u životu Crkve, ali i iskazivanje religioznosti na jedan netradicionalan način – preko novih laičkih eklezijalnih pokreta. Nastaju različiti obnoviteljski, laički, crkveni pokreti koji su kao takvi, svojevrsan odgovor vjernika laika ponajprije na eklezijalne, a potom i na šire društvene i kulturne prilike, izazove određena vremena, te ih s pravom možemo smatrati znakovima vremena i prilika u kojima nastaju.

Gotovo u isto vrijeme, tj. u razdoblju pokoncilskog otvaranja Crkve prema svijetu, u Hrvatskoj dolazi do ublažavanja strogo represivnog odnosa bivšega komunističkog sustava prema Crkvi i vjernicima te su se potkraj 60-ih godina očitovala intenzivnija duhovsko-karizmatiska i molitvena gibanja na našim prostorima. Spontano su niknule molitvene zajednice, ponajprije među studentskom mladeži Sinaxis, Palma, Jordan, Frankopanska, zatim biblijski kružoci i tribine te na kraju, eklezijalni pokreti poput folarina, kursiljista, neokatekumena, bračnih vikenda i drugih.

Neka osnovna obilježja pripadnika laičkih crkvenih pokreta

Sam naziv novih eklezijalnih pokreta upućuje na to kako oni ponajprije nastaju među laicima. Dakle, u laičkom, vjerničkom di-

jelu Božjega naroda, iako i pripadnici crkvene hijerarhije mogu biti njihovi sljedbenici, pa i nadahnutelji. Ovakvi pokreti nemaju čvrstu izvanjsku, a ni unutarnju strukturu. Nastaju spontano, događaju se, po-kreću, žive, imaju nadahnutelje, inicijatore, vođe, voditelje, no nemaju (formalnog) članstva, nego vlastite pripadnike. Ipak, kao jednu od osnovnih značajki novih laičkih eklezijalnih pokreta treba spomenuti upravo komunitarnu dimenziju pokreta, odnosno zajedničarstvo življenja kojim se ostvaruju djelujući sukladno načelima i zakonitostima većih ili manjih grupa i zajednica.

Sljedeća značajka pokreta, a kojoj pripadnici pokreta daju upravo stožernu vrijednost, jest dimenzija osobnoga religijsko-religioznoga iskustva u njihovu životu. Tu dimenziju drže ključnom tako da vjersko osvjedočenje, odnosno vlastito iskustvo vjere, determinira sve ostale dimenzije.

Među temeljnim obilježjima laičkih crkvenih pokreta svakako treba spomenuti, kao što se i iz samog naziva može iščitati, njihovu eklezijalnost. Naime, njihovo se djelovanje odvija unutar župnih zajednica u određenoj mjesnoj crkvi, župi i/ili biskupiji u zajedništvu s mjesnom i univerzalnom Crkvom. Na taj način suvremeni laički crkveni pokreti djeluju u Crkvi i za Crkvu¹. Njihovoj je pojavi umnogome pridonio, kao što smo to već spomenuli, Drugi vatikanski koncil, i to poglavito isticanjem općega svećeništva svih krštenika, što je zapravo teološka pretpostavka za snažniji vjernički angažman i u Crkvi i u svijetu. Dogmatska konstitucija o Crkvi (*Lumen gentium*, 6) ističe da su svi krštenici pozvani na svetost, dok dekret o poslanju laika u svijetu (*Apostolicam actuositatem*) govori o mjestu i ulozi laika u Katoličkoj crkvi i u svijetu. Spomenuto također ističu i ostali postkoncilski crkveni dokumenti (*Evangelii nuntiandi*, *Catechesi tradendae*, *Christifideles laici*). Uzmemo li pak u obzir činjenicu da je »religija emocionalnog zajedništva«² jedna od temeljnih značajki suvremene religije i re-

¹ Josip BALOBAN, 1994, Vjernik laik prema *Christifideles laici*, u: Stjepan Baloban (ur.), *Obnoviti lice zemlje*, Zagreb, Zbornik hrvatskih vjernika laika, 16-18. 10. 1992. Zagreb, Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije, Glas Koncila-Kršćanska sadašnjost, 1992 te A. FAVALE, (a cura di), *Movimenti ecclesiali contemporanei. Dimensioni storiche e teologiche, spirituali ed apostoliche*, Roma, 1991.

² D. HARVIEU-LEGER, *Les manifestations contemporaines du charistianeisme et la modernité*. Paris, 1990 te IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*.

ligioznosti, svojevrsno univerzalno obilježje religije postmodernoga vremena, onda nas činjenica osobita akceptiranja zajednice i zajedništva u suvremenim eklezijalnim pokretima ne će nimalo iznenaditi.

No, nikako nije riječ o potrazi za idealiziranim zajedništvom, nego ponajprije o istinskome traganju za doživljajem religioznog iskustva. Naravno, kod nekih pripadnika suvremenih laičkih eklezijalnih pokreta ne može se sasvim poreći mogućnost traganja za onime što pruža druženje u primarnoj društvenoj zajednici: osjećaj zaštićenosti, sigurnosti, zajedništvo i druženje istomišljenika. Traženje osobnoga i zajednič(ars)kog religioznog iskustva svakako zauzima stožerno mjesto u vrlo velike većine pripadnika novih crkvenih laičkih pokreta. Prema tome, pripadnike tih pokreta obilježavaju visoka svijest vlastite eklezijalnosti, naglašena zajedničarska dimenzija, osobno vjerničko iskustvo potaknuto doživljajem djelovanja Duha Svetoga koje se očituje u konkretnoj, svakidašnjoj zbilji, ekumenska otvorenost, duhovna i evandeoska obnova, povratak k izvorima, Sv. pismu i crkvenim ocima, otvorenost prema mladima, potrebitima itd.

»Na našim pak prostorima od početka djelovanja, pa do demokratskih promjena u hrvatskom društvu, laički crkveni pokreti ostali su na rubovima društva i rubovima Crkve.«³ Većina pripadnika novih laičkih crkvenih pokreta djeluje tiho i samozatajno ne želeći izlaziti pred javnost. Tek se u posljednje vrijeme, kako kod voditelja pojedinih laičkih crkvenih pokreta, tako i kod pripadnika hijerarhijskog vrha u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj, osjeća potreba za jačom međusobnom suradnjom, kao i za suradnjom među različitim pokretima. Osjeća se također potreba za jednom krovnom organizacijom, odnosno koordinacijskim tijelom među brojnim pokretima.⁴ U Zagrebačkoj je nadbiskupiji tako osnovan i Ured za crkvene pokrete i udruge (voditelj je vlč. Andrija Vrane)

Vjernici laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1990.

³ Tomislav IVANČIĆ, Duhovni pokreti u Crkvi u Hrvata, *Crkva u svijetu*, 1981, 3/16, str. 247-252.

⁴ *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj.* Simpozij hrvatskih vjernika laika, Osijek, 5-6. 10. 2001, u: Đuro HRANIĆ (ur.), *Vijeće za laike Hrvatske biskupske konferencije*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2002.

koji inicira susrete voditelja različitih crkvenih udruga i pokreta (čiji broj još uvijek nije precizno utvrđen, a kreće se između 40 i 50).

Ove žive i dinamične religijske grupe neopterećene su bilo kakvim institucionalizmom i stoga vrlo »operativne« i učinkovite u svojem djelovanju. Vrlo često same sebi određuju ciljeve: karitativna djelatnost, produbljivanje vjere, duhovnost, šire društveno djelovanje itd. Male grupe karakteriziraju emocionalne veze između pojedinih članova. Kontakt je među članovima neposredan i podrazumijeva osobni odnos. Svaki pojedinac ima mogućnost osobnog angažmana. Ove male grupe doista su staništa osobne i grupe zauzetosti u svakidašnjem vjerničkom životu. Razumljivo je pak da im kao i svakoj drugoj maloj, primarnoj društvenoj grupi, napose onoj s religioznim ciljevima i visokim zahtjevima osobne pripadnosti i identifikacije, prijete opasnost od samodostatnosti i zatvaranja. Pripadanje grupi na potpun i neupitan način, čini se, sprječava maturaciju, kao i svaki individualni, osobni razvoj. Članovi tih grupa trebaju stoga uvijek biti svjesni mogućih zastrañjenja u tom smislu te se nastojati više otvoriti prema svojevrsnoj univerzalnosti. Kao što svaka društvena institucija po sebi teži birokratiziranju⁵ i konzervativizmu, tako i svaka primarna grupa, kao što je već spomenuto, sa sobom nosi opasnost od zatvaranja u sebe. Za religiozne pokrete, zajednice i grupe, povijest je dostatno pokazala kako je »napast« od zatvaranja u sekte izuzetno visoka. Posebno u onih osjećajno toplijih, religiozno revnijih i zahtjevno radikalnijih, opasnost od »pregrijavanja« nije samo potencijalna prijetnja nego i realno iskušenje.

Metoda

Empirijski podaci potrebni za izradbu ovog rada prikupljeni su u sklopu anketnog ispitivanja provedenog 2001. godine među pripadnicima novih laičkih crkvenih pokreta u Hrvatskoj. Istraživanje je provedeno u sklopu socioreligijskog projekta Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, a njime je obuhvaćeno nekoliko aktivnih, laičkih katoličkih pokreta, i to: Mali tečaj (Kursiljo),

⁵ R. LAURENTIN, *Karizmatička obnova u Katoličkoj Crkvi. Njezina budućnost i moguće opasnosti*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1979.

Zajednica Molitva i Riječ (MiR), Djelo Marijino (Pokret fokolara), Zajednica bračnih susreta, Franjevačka mladež (FRAMA), Franjevački svjetovni red, Karizmatski pokret i Neokatekumenski put. Predviđeni uzorak ispitanika bio je 700 pripadnika navedenih crkvenih pokreta, no, budući da su pripadnici Neokatekumenskog puta na kraju odustali od ankete (nakon preuzimanja i popunjavanja upitnika odbili su ih predati istraživačima), konačni je broj ispitanika obuhvatio 600 pripadnika novih eklezijalnih pokreta, od kojih je njih 549 ispravno popunilo upitnike.

Za potrebe ovog rada iz anketnog je upitnika ekstrahirano nekoliko pitanja koja se tiču primjerenosti odgovora Crkve na određene probleme. To su na prvome mjestu moralne i duhovne potrebe pojedinca, zatim obiteljski i socijalni problemi te koliko se doista radi na koncilskom posadašnjenju Crkve. Sva su pitanja Likertova tipa s pet ponuđenih odgovora. Da bi se provjerilo ima li razlika u odgovorima određenih podgrupa ispitanika na spomenuta pitanja, odgovori su analizirani i s obzirom na dvije nezavisne varijable (spolna i dobna pripadnost), pri čemu su primjenjene dvije deskriptivne statističke metode (frekvencije i postotci), dok je od metoda inferencijalne statistike, primjenjen χ^2 test. U zaključnom se djelu rada donose i aritmetičke sredine odgovora na pitanja pri čemu se teorijski raspon odgovora kreće od 1 do 5, tj. odgovor »1« označuje izrazitu neprimjerenost odgovora Crkve na dotično pitanje, dok »5« označuje izrazitu primjerenost.

Rezultati

Primjerenost odgovora Crkve na moralne i duhovne potrebe pojedinca

U osluškivanju znakova vremena, Crkva se u skladu sa svojim temeljnim poslanjem te s posebnim zanimanjem treba brinuti za moralne i duhovne potrebe pojedinca. Različite informacije, katkad potpuno suprotna normativnog načela, a onda i neprimjerena ponašanja, vrlo lako mogu dovesti do velike konfuznosti današnjeg čovjeka, posebice u sferi moralnih i duhovnih dimenzija. Upravo zbog tog razloga, izrazito je važno da Crkva i dalje ostane prepoznatljiva kao moralni autoritet, odnosno kao stabilno, ali

moderno i današnjem čovjeku primjereno moralno uporište te je prilagođavanje metodike i načina pristupanja Crkve vjerničkoj, ali i nevjerničkoj populaciji, što je Drugi vatikanski sabor i omogućio, izuzetno važno.

Pripadnici laičkih eklezijalnih pokreta u svojem viđenju primjerenosti crkvenog odgovora na moralne i duhovne potrebe pojedinaca, najvećim se dijelom opredjeljuju za »srednju opciju«. Tako 36% ispitanika misli kako Crkva na navedeno pitanje odgovara »i primjereno i neprimjereno«. Doduše, u ovom je pitanju evidentan i velik postotak ispitanika koji kažu da je Crkva već dosta napravila na tom putu. Zbroj odgovora ispitanika koji iskazuju visoku i potpunu primjerenost crkvenoga djelovanja na ovom području iznad je polovice, dok ih nešto više od jedne desetine (13,22%) smatra da Crkva uglavnom i izrazito neprimjereno odgovara na moralne i duhovne potrebe pojedinca. Što se tiče razlike u odgovorima, promatrajući sa stajališta nezavisne varijable dobne strukture ispitanika, uočljiva je razlika po grupama, što je potvrdila i provjera χ^2 testom koji na razini značajnosti od 5% nalazi statistički bitne razlike u odgovorima ovih grupa.

TABLICA 1

Utjecaj dobi ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na moralne i duhovne potrebe pojedinca

		Do 30 godina	Od 31 do 50	51 godina i više	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	1,68	1,30	5,71	2,33
Uglavnom neprimjereno	%	10,06	12,61	8,57	10,89
I primjereno i neprimjereno	%	35,75	38,70	30,48	35,99
Uglavnom primjereno	%	29,05	23,91	17,14	24,32
Izrazito primjereno	%	23,46	23,48	38,10	26,46
Ukupno	N	179	230	105	514
	%	100	100	100	100

$$\chi^2 = 19,768; p < 0,05$$

Glede druge nezavisne varijable (spolna pripadnost), očito je da nema veće razlike u distribuciji odgovora. I muška i ženska populacija pripadnika eklezijalnih pokreta podjednako je kritična, odnosno zadovoljna primjerenošću odgovora Crkve na moralne i duhovne potrebe današnjeg čovjeka.

TABLICA 2

Utjecaj spolne pripadnosti ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na moralne i duhovne potrebe pojedinca

		Muško	Žensko	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	2,70	1,89	2,19
Uglavnom neprimjereno	%	9,73	11,95	11,13
I primjereno i neprimjereno	%	37,84	34,91	35,98
Uglavnom primjereno	%	25,95	23,58	24,45
Izrazito primjereno	%	23,78	27,67	26,24
Ukupno	N	185	318	503
	%	100	100	100

$$\chi^2 = 2,094; p > 0,05$$

Primjerenost odgovora Crkve na probleme obiteljskog života

Da obitelj ima povlaštenu ulogu u cjelokupnom odrastanju i sazrijevanju ljudske osobe, nije potrebno niti spominjati. Upravo zbog tog razloga ne iznenađuje činjenica da u socioreligijskim istraživanjima ispitanici najčešće ističu središnju ulogu obitelji u svojem životu i prihvaćanju vrijednosti koje unutar nje prihvaćaju. Naime, obitelj je »povlašteno mjesto u kojemu se nalaze glavna životna polazišta, središte sigurnosti, društvene integracije i osobnih iskustava individuuma«⁶. »Kao jezgra društva, obitelj je danas u hrvatskom društvu prepoznata kao primarna grupa odgoja religioznosti i prenošenja religijskih vrijednosti«⁷. Više nego ikad, čini

⁶ S. SCOTTI, Il panorama religioso del Mugetto, *Religioni e Società*, 2001, XVI, str. 40-41, 88-119.

⁷ Gordan ČRPIĆ/Stjepan KUŠAR, Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj, *Bogoslovska smotra* 1998, 68/4, str. 513-563 te *Drugi vatikanski koncil, Dokumenti*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1993.

se da je suvremena obitelj izložena brojnim izvanjskim utjecajima. Mnogobrojne političke, legislativne, tehnološke, kulturne, vrijednosne i socijalne promjene imaju veliki utjecaj na ponašanje obitelji i njezinih članova⁸ te su u takvim turbulentnim okolnostima adekvatna zaštita i pomoć obitelji u svim njezinim segmentima, izuzetno važne. Drugi vatikanski sabor s posebnom pozornošću raspravlja o obitelji, a plodovi te rasprave jasno su vidljivi u pokoncilskom vremenu, kad dolazi do razvoja određene crkvene obiteljske strategije⁹ provođenjem koje bi se na prepoznate potrebe i probleme obitelji pokušalo što adekvatnije odgovoriti.

Na pitanje koliko Crkva danas ima sluha za probleme obiteljskog života, ispitani pripadnici novih laičkih crkvenih pokreta u najvećoj mjeri ponovno se opredjeljuju za srednju varijantu. Oko trećine ispitanika ističe kako Crkva reagira primjereno i neprikladno na navedene probleme. Posebice su takvog razmišljanja ispitanici između 31. i 50. godine života, najvjerojatnije zato što su upravo oni najviše pogođeni ovim problemom. Iza njih je skupina ispitanika dobne strukture više od 51 godine te na kraju mladi do 30 godina. Da se Crkva u »potpunosti« ili »uglavnom neprikladno« odnosi prema problemima obiteljskog života, najvećim dijelom smatra najstarija populacija (njih 21%), zatim srednja, pa najmlađa. Ipak, treba napomenuti da, zbrojivši postotke afirmativnih odgovora, tj. onih koji ističu kako Crkva uglavnom ili izrazito primjereno reagira na obiteljske potrebe i probleme, dolazimo do rezultata koji pokazuje da oko polovice ispitanika podupire trenutačnu obiteljsku strategiju Crkve. Najmanje takvih odgovora bilo je u srednjoj dobnoj skupini (46,12%), nešto više u starijoj (48%), a najviše u skupini do 30 godina (54,14%).

---

⁸ Anđelko MIJATOVIĆ, *Obitelj i poremećaji socijalnog konteksta, Društvena istraživanja*, 1995, 4, str. 18-19, 465-485 te PAVAO VI., *Apostolska pobudnica Evangelii nuntiandi*. Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1976.

⁹ Josip BALOBAN, *Crkvenost i obitelj pred izazovima, Glas koncila*, 2004.

TABLICA 3

Utjecaj dobi ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na probleme obiteljskog života

		Do 30 godina	Od 31 do 50	51 godina i više	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	1,66	1,29	7	2,53
Uglavnom neprimjereno	%	16,02	18,53	14	16,76
I primjereno i neprimjereno	%	28,18	34,05	31	31,38
Uglavnom primjereno	%	29,28	28,45	19	26,90
Izrazito primjereno	%	24,86	17,67	29	22,42
Ukupno	N	181	232	100	513
	%	100	100	100	100

$\chi^2 = 19,556$; $p < 0,05$

Bitno je napomenuti i to da je metodom provjere znatnosti razlike među odgovorima (χ^2 test) utvrđena statistički značajna razlika u odgovorima sa stajališta nezavisne varijable dobne pripadnosti, što znači da dob ispitanika umnogome utječe na mišljenje anketiranih ispitanika o primjerenosti odgovora Crkve na probleme obiteljskog života suvremenog čovjeka. Što se tiče spolne pripadnosti, moguće je zaključiti da su muškarci nešto kritičniji od žena, odnosno da u nešto većem postotku nalaze zamjerke crkvenoj obiteljskoj strategiji, no ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ovih dviju skupina.

TABLICA 4

Utjecaj spolne pripadnosti ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na probleme obiteljskog života

		Muško	Žensko	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	2,16	2,52	2,39
Uglavnom neprimjereno	%	20	15,46	17,13
I primjereno i neprimjereno	%	29,73	31,86	31,08
Uglavnom primjereno	%	26,49	27,76	27,29
Izrazito primjereno	%	21,62	22,40	22,11
Ukupno	N	185	317	502
	%	100	100	100

$$\chi^2 = 1,743; p > 0,05$$

Primjerenost odgovora Crkve na aktualne socijalne probleme

Da je Hrvatska kao zemlja u tranziciji izložena mnogobrojnim socijalnim problemima, nije potrebno posebno isticati. U tom kontekstu lako je naći kompromis u razmišljanjima o pozitivnoj ulozi Katoličke crkve u Hrvatskoj u prepoznavanju, ali i pomoći pri rješavanju određenih socijalnih problema, posebice u poratnom razdoblju te u iskazivanju solidarnosti i brizi za prognanike i izbjeglice. S obzirom da je za potrebe ovog istraživanja današnja situacija najzanimljivija, pripadnici laičkih eklezijalnih pokreta upitani su koliko je odgovor Katoličke crkve danas primjeren aktualnim socijalnim problemima u Hrvatskoj. Isto kao i kod dvaju prethodnih pitanja, i ovdje se najveći broj ispitanika opredijelio za srednju opciju, odnosno za mišljenje kako Crkva na aktualne socijalne probleme odgovara i primjereno i neprimjereno. Nešto više od trećine ispitanika crkvenoj socijalnoj politici nalazi zamjerke, ali i zadovoljstvo određenim odgovorima. Potpuno ili pak veliko nezadovoljstvo odgovorom Crkve u ovom slučaju iskazuje oko četvrtina ispitanika. S obzirom na dobnu strukturu ispitanika, vidljivo je da je najstarija skupina ujedno i najmanje zadovoljna postojećom strategijom Crkve (28,28%), zatim slijedi srednja dobna skupina i na kraju najmlađa. Dobiveni rezultati zapravo upućuju na činjenicu da je skupina u trećoj životnoj dobi najugroženija socijalnim problemima te je očekivano i najnezadovoljnija odgovorom Crkve na njihovu situaciju.

TABLICA 5

Utjecaj dobi ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na aktualne socijalne probleme

		Do 30 godina	31 do 50	51 godina i više	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	3,89	4,78	6,06	4,72
Uglavnom neprimjereno	%	14,44	21,74	22,22	19,25
I primjereno i neprimjereno	%	36,67	33,91	33,33	34,77
Uglavnom primjereno	%	30	28,70	17,17	26,92
Izrazito primjereno	%	15	10,87	21,21	14,34
Ukupno	N	180	230	99	509
	%	100	100	100	100

$$\chi^2 = 13,935; p > 0,05$$

Promatrajući rezultate sa stajališta druge nezavisne varijable, tj. spolne pripadnosti, ponovno se ne nalazi statistički značajna razlika. Raspodjela odgovora gotovo je istovjetna u objema skupinama, što je prikazano u tablici 6.

TABLICA 6

Utjecaj spolne pripadnosti ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na aktualne socijalne probleme

		Muško	Žensko	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	5,98	3,82	4,62
Uglavnom neprimjereno	%	17,93	20,38	19,48
I primjereno i neprimjereno	%	34,78	34,71	34,74
Uglavnom primjereno	%	29,89	25,48	27,11
Izrazito primjereno	%	11,41	15,61	14,06
Ukupno	N	184	314	498
	%	100	100	100

$$\chi^2 = 3,809; p > 0,05$$

Primjerenost odgovora Crkve na koncilsko posadašnjenje Crkve

Pretpostavljajući da pripadnici novih laičkih crkvenih pokreta imaju zadovoljavajuću razinu spoznaje o glavnim smjernicama Drugoga vatikanskog koncila, jer su aktivno uključeni u pastoralni i duhovni život župnih zajednica, u anketi je postavljeno i izravno pitanje o tome koliko Crkva radi na posadašnjenju, odnosno koliko je koncilaska misao doista zaživjela u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj. Iako je i u ovom slučaju najveći broj ispitanika odabrao »srednje rješenje«, ipak je zamjetan priličan broj onih koji smatraju da Crkva primjerenost osluškuje znakove vremena i prilagođava se danoj situaciji. Tek je nešto više od 13% ispitanika koji smatraju suprotno.

TABLICA 7

Utjecaj dobi ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjerenost odgovara na koncilsko posadašnjenje Crkve

		Do 30 godina	31 do 50	51 godina i više	Ukupno
Izrazito neprimjerenost	%	3,47	2,26	1,12	2,48
Uglavnom neprimjerenost	%	8,09	12,22	12,36	10,77
I primjerenost i neprimjerenost	%	35,26	34,84	29,21	33,95
Uglavnom primjerenost	%	30,06	33,48	30,34	31,68
Izrazito primjerenost	%	23,12	17,19	26,97	21,12
Ukupno	N	173	221	89	483
	%	100	100	100	100

$$\chi^2 = 7,702; p > 0,05$$

Promatrajući rezultate sa stajališta dobne strukture, vidljivo je kako se ispitanici najmlađe dobne skupine u nešto većem postotku opredjeljuju za srednju opciju od ispitanika starijih dobnih skupina. S druge pak strane, lako je uočljivo da su, glede ovog pitanja, ispitanici starijih dobnih skupina nešto kritičniji

od najmlađih, iako statistički značajne razlike među odgovorima ispitanika nema. Isto tako, nema statistički značajne razlike ni s aspekta spolne pripadnosti, što potvrđuju rezultati prikazani u tablici 8. Ipak, zamjetno je da su muškarci nešto kritičniji od žena, odnosno žene se pozitivnije izražavaju o dosezima koncilskog posadašnjenja Crkve.

TABLICA 8

Utjecaj spola ispitanika na njihovo mišljenje o tome koliko Crkva u Hrvatskoj primjereno odgovara na koncilsko posadašnjenje Crkve

		Muško	Žensko	Ukupno
Izrazito neprimjereno	%	2,78	2,37	2,53
Uglavnom neprimjereno	%	14,44	8,47	10,74
I primjereno i neprimjereno	%	33,33	34,24	33,89
Uglavnom primjereno	%	28,89	33,56	31,79
Izrazito primjereno	%	20,56	21,36	21,05
Ukupno	N	180	295	475
	%	100	100	100

$\chi^2 = 4,611; p > 0,05$

Sumiranje rezultata i zaključno promišljanje

Promatrajući ukupne rezultate ispitivanja po aritmetičkim sredinama odgovora na postavljena pitanja, moguće je iznijeti nekoliko zaključaka. Ponajprije, pripadnici novih laičkih crkvenih pokreta najmanje su zadovoljni primjerenošću odgovora Crkve na aktualne socijalne probleme ($M = 3,27$), dok su nešto zadovoljniji odnosom prema obiteljskom životu ($M = 3,50$). Koncilsko posadašnjenje Crkve dobilo je ocjenu 3,58, a najzadovoljniji su primjerenošću odgovora Crkve na moralne i duhovne potrebe pojedinca.

TABLICA 9

Srednje vrijednosti odgovora na pitanje koliko Crkva primjereno odgovara na:

	N	Minimum	Maksimum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Moralne i duhovne potrebe pojedinca	514	1	5	3,62	1,061
Probleme obiteljskog života	513	1	5	3,50	1,090
Aktualne socijalne probleme	509	1	5	3,27	1,074
Koncilsko posadašljenje Crkve	483	1	5	3,58	1,016

Zanimljivo je spomenuti kako su slični rezultati dobiveni i u kontekstu socioreligijskih istraživanja cjelokupnoga stanovništva Republike Hrvatske: »Vjera i moral u Hrvatskoj« iz 1998. godine¹⁰ te »Europsko istraživanje vrednota« iz 1999. godine.¹¹ To nam jasno govori da su i pripadnici novih laičkih crkvenih pokreta, neovisno o tome što je riječ o recentnim laičkim skupinama unutar Crkve, jednako kritični prema odgovorima crkvene politike na spomenuta pitanja.

Ovo je istraživanje pokazalo kako anketirani pripadnici laičkih crkvenih pokreta u znatnom postotku pohvaljuju crkvenu politiku u vezi s navedenim pitanjima, no zamjetan je i velik broj onih koji to niječu. Izrazito visok postotak onih koji su odabrali srednju opciju, tj. ističu kako Crkva odgovara primjereno, ali u isto vrijeme i neprimjereno na aktualne probleme, može se protumačiti kao dodatna potkrjepa tomu. Naravno, treba ostaviti i prostora tezi prema kojoj su ispitanici odabrali upravo takav, »neutralan«, odgovor zato što nemaju svoje osobno mišljenje o tim pitanjima, odnosno ne poznaju stvarno stanje stvari.

¹⁰ Marijan VALKOVIĆ, Gordan ČRPIĆ, Ivan RIMAC, Pregled postotaka i aritmetičkih sredina (MEAN) istraživanja »Vjera i moral u hrvatskoj«, *Bogoslovska smotra*, 1998, 68/4, str. 483–511.

¹¹ Josip BALOBAN, Gordan ČRPIĆ, Ivan RIMAC, Pregled postotaka i aritmetičkih sredina (M), *Europsko istraživanje vrednota – EVS 1999*, *Bogoslovska smotra*, 2000, 70/2, str. 191–232.

Sa stajališta dviju nezavisnih varijabli, može se zaključiti da dob anketiranih ispitanika znatno utječe na njihovo mišljenje o primjerenosti odgovora Crkve na moralne i duhovne potrebe pojedinca te na probleme obiteljskog života, jer su χ^2 testom pronađene statistički značajne razlike u odgovorima. Vezano uz ista pitanja, varijabla spola ispitanika pokazala se irelevantnom. S obzirom na odgovor Crkve na socijalne probleme, pripadnici starijih dobnih skupina kritičniji su od pripadnika najmlađe dobne skupine, a slično je i u vezi s pitanjima o koncilskom posadašnjenju Crkve, premda je ta razlika nešto manja. S druge pak strane, muškarci izražavaju kritičniji stav od žena s obzirom na isto pitanje. Naime, žene više nego muškarci pozitivno izražavaju stav kako Crkva primjereno odgovara na koncilsko posadašnjenje, odnosno na koncilsku obnovu Crkve u suvremenom svijetu, no bitno je spomenuti da nije pronađena statistički značajna razlika.

Na kraju, može se zaključiti kako je istraživanje jasno pokazalo da je Crkva do sada mnogo napravila u provođenju koncilske misli, odnosno kako su aktualnost i prikladnost njezina djelovanja sukladno problemima dosta visoke. No ipak, prema mišljenju anketiranih pripadnika novih laičkih crkvenih pokreta, potrebni su dodatni naponi i daljnja prilagodba crkvene politike, posebice u vezi s postojećim socijalnim problemima i problemima obiteljskog života. Budući da je riječ o vrlo bitnim pitanjima za svakog čovjeka, a onda i za Crkvu kao narod Božji te društvo u cjelini, inzistiranje na usavršavanju crkvene strategije na ovim poljima nikada ne će biti pretjerano.

Summary

A perspective of new lay ecclesiastic movements

Council's renovation of the Catholic Church in Croatia

In the second half of the 20th century, both in the Catholic Church and in Croatia, the appearance of new lay ecclesiastic movements of which the largest number is active today, was noted. The causes for the appearance of these movements are multi-fold, but one of the most important ones is the Council's opening of the Church toward laymen.

In this study, at the representative sample of followers of lay Church movements, we have researched their opinion on the appropriateness of the Church's answers to numerous current issues which are not and may not be put aside by the Church. We were interested in finding out how the Council's thought really lived in the Catholic Church in Croatia. The issues referred to the appropriateness of the Church's answers to moral and spiritual needs of contemporary men, as well as to family and social problems. At the end, a direct question was put about how much the Church has really done in terms of specific implementation of a Council's thought. When answering, the respondents mostly opted for the »middle option«, that is, they were satisfied, but at the same time, they were dissatisfied with the Church activities. They were most dissatisfied with the Church's answers to the current social problems, followed by problems of family life, while they were most satisfied with the answer to moral and spiritual needs of individuals. The results were analysed from the aspect of two independent variables (gender and age affiliation). It has been established that in the majority of cases, there were no statistically important differences in answers, except in the situation of combining the age affiliation with the issue on moral and spiritual needs of individuals, and with the issue of problems of family life.